

Взагалі О. – це стан психічно здорової людини. Існує презумпція псих. здоров'я: кожна особа вважається такою, яка не має псих. розладу, доки наявність його не буде встановлено на підставах та в порядку, передбачених, зокрема, Законом України «Про психіатричну допомогу». Якщо виникає сумнів з цього приводу, органи досуд. розслідування чи суд призначають судово-психіатричну експертизу. Причому особа повинна бути визнана судом осудною чи неосудною не взагалі, а лише щодо діяння, яке їй інкримінується.

Не підлягає покаранню особа, яка вчинила злочин у стані О., але до постановлення вироку захворіла на псих. хворобу, що позбавило її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) чи керувати ними. До такої особи за рішенням суду можуть бути застосовані примус. заходи мед. характеру, після одужання вона може підлягати покаранню (ч. 3 ст. 19 КК).

Стан О. є протилежним за змістом стану неосудності, який виключає відповідальність особи, а також відрізняється від обмеженої О. – стану, що характеризується нездатністю особи повною мірою усвідомлювати свої діянннн та/або керувати ними, однак це не виключає крим. відповідальності винного.

Лит.: Трахтеров В. С. Вменяемость и невменяемость в уголовном праве (исторический очерк). Х., 1992; Лень В. В. Осудність у кримінальному праві і законодавстві. Дп., 2008; Бурдін В. М. Осудність та неосудність (кримінально-правове дослідження). Л., 2010.

А. А. Музика.

ОХОРОНА НЕДОТОРКАНОСТІ СУДДІВ у крим. праві забезпечується, крім ін., встановленням відповідальності у низці спец. норм за такі злочини, як погроза або насильство щодо судді, нар. засідателя чи присяжного (ст. 377 КК), умисне знищення або пошкодження їх майна (ст. 378 КК), посягання на життя цих потерпілих у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ст. 379 КК), які посягають на сусп. відносини, що забезпечують охорону життя, здоров'я, власності та особисту безпеку і недоторканність таких учасників судочинства, як суддя, нар. засідатель, присяжний або їх близькі родичі.

Потерпілими від цих злочин. діянь є: а) профес. судді; б) нар. засідателі; в) присяжні; в) близькі родичі зазначених учасників судочинства.

Об'єктивна сторона цих злочинів полягає у вчиненні таких діянь, як: 1) погроза вбивством, насильством або знищенням (пошкодженням) майна потерпілих (ч. 1 ст. 377 КК); 2) заподіяння побоїв, спричинення легких, серед. тяжкості (ч. 2 ст. 377 КК) чи тяжких тілесних ушкоджень (ч. 3 ст. 377 КК); 3) знищення або пошкодження майна, що належить потерпілим (ст. 378 КК); 4) посягання на життя, тобто вбивство або замах на вбивство потерпілого (ст. 379 КК).

Діяння, передбачене ч. 1 ст. 377 КК, вчиняється лише шляхом активної поведінки – дії, належить до злочинів із усіченим складом і визнається закінченим з моменту доведення факту погрози до відома потерпілого. Заподіяння побоїв, спричинення тілесних ушко-

джені різного ступеня тяжкості (ч. 2 і 3 ст. 377 КК), знищення (пошкодження) майна (ст. 378 КК) – злочини з матеріальним складом, які визнаються закінченими з моменту спричинення таких наслідків, як фіз. шкода тілесній недоторканності (побої) чи здоров'ю потерпілого (тілесні ушкодження) або майнова шкода (знищення чи пошкодження майна). За ч. 2 ст. 378 КК кваліфікуючими (такими, що обтяжують відповідальність) ознаками злочину закон визнає спосіб його вчинення – знищення (пошкодження) майна шляхом підпалу, вибуху чи ін. загальнонебезпеч. способом або заподіяння дод. (похідних) наслідків – знищення (пошкодження) майна, що спричинило загибель людей (хоча б однієї людини) чи ін. тяжкі наслідки (велику матеріальну шкоду, тяжкі тілесні ушкодження тощо). Посягання на життя (ст. 379 КК), яке полягає у замаху на вбивство, – злочин із усиченим складом, а у разі закінченого вбивства – з матеріальним складом.

Обов'язковою ознакою злочинів, передбачених ст. 377–379 КК, є наявність зв'язку між вчиненим суб'єктом злочинним діянням і діяльністю потерпілого щодо здійснення правосуддя, оскільки у разі вчинення цих злочинів винний завжди прагне або протидіяти здійсненню правосуддя, або помститися за діяльність щодо його здійснення. Саме за цією ознакою зазначені діяння відрізняються від т. зв. заг. злочинів проти життя, здоров'я чи власності. Якщо погроза або насильство чи посягання на життя здійснюється щодо Голови чи судді КС чи ВС, а також вищих спеціаліз. судів України у зв'язку з їх держ. чи громад. діяльністю як

представників суд. гілки влади, вчинене кваліфікується за ст. 346 чи 112 КК.

Суб'єктивна сторона злочинів, передбачених ст. 377–379 КК, завжди виражається в умисній формі вини. Причому погроза вбивством, насильством, знищенням (пошкодженням) майна (ч. 1 ст. 377 КК), заподіяння побоїв (ч. 2 ст. 377 КК), а також посягання на життя шляхом замаху на вбивство (ст. 379 КК) можуть бути вчинені лише за наявності прямого умислу. Спричинення тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості (ч. 2 і 3 ст. 377 КК), знищення (пошкодження) майна, а також посягання на життя шляхом закінченого вбивства (ст. 379 КК) можуть бути вчинені як із прямим, так і з непрямим умислом. За ч. 2 ст. 378 КК суб'єктивна сторона злочину характеризується змішаною виною – умисел щодо знищення (пошкодження) майна і лише необереж. форма вини щодо спричинення дод. (похідних) наслідків у вигляді загибелі людей чи ін. тяжких наслідків. У цілому злочин визнається умисним.

При вчиненні розглядуваних злочинів до змісту вини в обов'язковому порядку входить усвідомлення винним, що псих. чи фіз. насильство або знищення (пошкодження) майна здійснюється ним: а) щодо тих потерпілих, які перелічені в статтях 377–379 КК; б) у зв'язку з їх діяльністю щодо здійснення правосуддя. Тому, якщо умисел винного був спрямований на застосування псих. чи фіз. насильства щодо зазначених осіб чи знищення (пошкодження) їх майна, але внаслідок припущеної помилки злочин фактично вчиняється стосовно особи, яка не належить до числа потерпілих від

цих злочинів (т. зв. «помилка в об'єкті»), вчинене кваліфікується за ч. 2 ст. 15 КК і за відповід. частиною ст. 377, 378 або 379 КК.

Суб'єкт злочинів – у разі погрози, нанесення побоїв, заподіяння легких тілесних ушкоджень (ч. 1 і 2 ст. 377 КК), знищення (пошкодження) майна без обтяжуючих відповідальність обставин (ч. 1 ст. 378 КК) – будь-яка особа, що досягла 16-річного віку, а у разі заподіяння тілесних ушкоджень серед. тяжкості (ч. 2 ст. 377 КК) чи тяжких (ч. 3

ст. 377 КК), знищення (пошкодження) майна за обтяжуючих обставин (ч. 2 ст. 378 КК), а також посягання на життя (ст. 379 КК) – 14-річного віку.

Лит.: Тютюгін В. І., Гродецький Ю. В. Погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного: коментар до ст. 377 КК України // Проблеми законності, 2010, вип. 112; Злочини проти правосуддя / В. І. Тютюгін, В. І. Борисов, Ю. В. Гродецький та ін.; за заг. ред. В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. Х., 2011.

В. І. Тютюгін.

Національна академія правових наук України
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ВЕЛИКА УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

У двадцяти томах

Том 17

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Харків
«Право»
2017

УДК 340(477)(031)
ББК 67(4УКР)я2
В27

Редакційна колегія 17-го тому:

В. Я. Тацій (голова),
В. І. Борисов (заступник голови),
В. І. Тютюгін (відповідальний секретар),
Ю. В. Баулін, П. С. Берзін, С. Б. Гавриш, В. К. Грищук,
Н. О. Гуророва, О. О. Дудоров, О. О. Житний, В. О. Навроцький,
М. І. Панов, Є. Л. Стрельцов, В. П. Тихий, Є. В. Фесенко

Координаційна і технічна робота з підготовки видання:

К. А. Новікова, Д. П. Євтуєва

В27 Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. — Харків : Право, 2016. — .

ISBN 978-966-937-048-8

Т. 17 : Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. — 2017. — 1064 с. : іл.

ISBN 978-966-937-261-1

Видання є систематизованим зведенням знань про поняття, категорії, норми й інститути кримінального права, окремі злочини та їх групи, основні міжнародно-правові акти у сфері кримінального права. Розглядаються основні теоретичні і практичні проблеми науки та практики застосування кримінального законодавства України. Наводяться відомості про науково-дослідні установи, наукові видання з кримінального права, а також про відомих вчених України у галузі кримінально-правової науки.

Розраховане на науковців, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, працівників органів кримінальної юстиції, а також усіх, хто цікавиться кримінальним правом.

УДК 340(477)(031)
ББК 67(4УКР)я2

ISBN 978-966-937-261-1 (т. 17)
ISBN 978-966-937-048-8

© Національна академія правових наук України, 2017
© Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2017
© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017
© Видавництво «Право», 2017